

Utrinki.

Spisal Jos. Kostanjevec.

I.

Začetek ali konec?

Nkega poletnega popoldne je hodil sodni adjunkt Julij Grahek nenavadno nemirno po svoji sobi v prvem nadstropju visoke trške hiše. Poletna okna so bila zaklopljena, in dolgi temni zastori so bili speti po sredi. Le posamezen solnčni žarek je semtertja prodril skozi drobno luknjico med zeleno pobarvanimi lopaticami mimo zastorov v tenki, prašni in ravni črti v ta somrak.

Brisal si je adjunkt čelo in vrat, potegnil z robcem tuintam celo po prsih, med prste na rokah, po dlaneh. Od povesod je silila voda!

Na mizi je ležala njegova obleka.

Adjunkt pa je stopal po sobi s kratkimi, trdimi koraki in povešeno glavo.

Črez dolgo se je ustavil pred posteljo, potegnil izpod nje podolgovato škatljo, pobrisal z brisačo nakopičeni prah na njenem pokrovu, obrnil jo nekolikokrat v rokah, da bi se prepričal, ali bode še za rabo, a nato jo je postavil na mizo.

Kakor bi ga bilo utrudilo to delo, je nato nekoliko postal, naslonil komolca na konec mize ter strmel predse. Zdramivši se, je potegnil z desnico preko oči, prijel srajco ter jo položil v škatljo na dno počasi in svečano. Nato je zavil ovratnike, manšete, kravato in rokavice v mehke rdeč papir, prijel in pregnil hlače in telovnik ter potisnil vse na vrh srajce. Največ si je dal opraviti s frakom, kateri se mu nikakor ni hotel zviti povoljno. Poskusil je z njim na najraznovrstnejše načine, a šele črez dolgo se mu je posrečilo za silo. Skrbno ga je gladil, pokladaje ga vrh druge obleke . . .

Še ni dobro dokončal tega svojega dela, ko nekdo potrka.

»Ah, ali si že tukaj?« vzklikne adjunkt, ko je vstopil prišlec.

»Dragi moj, jaz sem vedno točen, saj me poznaš! . . . Zdaj je štiri. Ob šestih gre vlak, nimava torej Bog vedi koliko časa. — Ali, moj Bog, kakšna vročina! Kaj te je vrag obsedel, da se ženiš ob takem času!? Tiff . . .«

In prhal in sopel je došlec, advokatorski koncipijent dr. Božidar Penko, kakor tovorni vlak. Odpel si je ovratnik, da se je pokazal

debeli, nekoliko nizki njegov vrat, in vrgel se je na divan, da je zaškripal pod njim. Desno nogo je iztegnil po divanu, a leva mu je visela sključena navzdol.

»Ah krasno!« je zopet izpregovoril zevaje. »Tako bi človek ležal vsako popoldne tja do večera. Potem pa bi v hladu stopical za onimi drobnimi goskami trškimi, ki se navadno izprehajajo proti kolodvoru. Ah, med njimi je vendar še katera, da bi jo človek pogledal z veseljem! — Oh, da bi bil kapitalist, rentier, makari — kmet s petsto tisočaki! Hm! — Tako pa sedim v taki vročini v oni — toda pustimo to!«

»Tako, to bi bilo končano,« je dejal adjunkt počasi in skoro slovesno, ko je ležala škatlja povezana pred njim.

»A propos! Pozabil sem bil skoro tebe v svoji sreči,« se zasmije koncipijent. —

Ta ga pa skoro ni poslušal. Malomarno si je vil cigareto ter jo potem potisnil v drobno, svetlo cev iz morske pene. Vtaknil jo je z dvema prstoma med ustnice ter prižgal.

Stopil je k omari ter potegnil iz nje dolgo in ozko buteljko.

Postavil je na mizo dve podolgovati, svetlo-zeleni kupici, odmašil buteljko in nalil.

Peneča se tekočina je zašumela v čašah, zaiskrila se, zaduhtela.

»Ah!« je vzkliknil koncipijent.

»Vidiš, kako je skrbna prihodnja moja! Šest takih mi je poslala k rojstnemu dnevu, ki je bil predvčerajšnjim,« je razjasnjeval adjunkt ter leno omahnil v bližnji naslanjač.

»Oh, kaka pozornost!« je vzdihnil koncipijent.

Trčila sta.

Koncipijent se je polagoma sklonil kvišku, držal kupico med palcem in kazalcem, odprl ustnice, ki so mu željno vztrepetale, nagnil nanje penečo čašo počasi, prav počasi, in srkal je skrbno in z vidno slastjo kapljo za kapljo.

Ko je odložil kozarec, je dlesknil z jezikom, pogladil si dolge rumene brke, pogledal po steklenici ter vzdihnil:

»Kaj takega pa že dolgo ne! — Toči, prijatelj, toči! — Bogme, tvoja gospica nevesta je vredna zlata! Moje odkritosrčno spoštovanje ji ostane večno!«

Adjunkt pa je natakal.

In pila sta.

»Kje pa imaš svojo obleko?« vpraša adjunkt.

»To sem poslal že včeraj naprej po pošti do sestrične. Kdo bi vse vlačil s sabo! Še palica mi je odveč v tej vročini. Torej, vnovič na zdravje njeno in tvoje! — Kdaj pa bo pravzaprav ona ceremonija in kje?«

»Jutri ob enajstih v cerkvi kapucinski. — Toda pustiva to, pomeniva se še lahko po poti,« odgovori adjunkt nekam resno.

Adjunkt je bil danes povabil svojega sošolca koncipijenta, da ga spremlja v G., kjer mu bode jutri priča pri poroki.

Koncipijent bi bil rad kaj natančnega zvedel o prijateljevi nevesti, mučila ga je vprav ženska radovednost. Toda adjunkt je bil v tej zadevi silno nezaupen in redkobeseden. Posebno danes se je videl koncipijentu tako resen, razmišljen in nedostopen, da se ga ni upal nadlegovati z vprašanji . . .

Druga steklenica se je nagibala h koncu, ko je bilo slišati, da je pridrdral pred hišo voz. Prijatelja sta se odpravila in molče stopala po stopnicah . . .

V veži je stala poleg stopnic drobna, srednjevelika deklica, bledikastega, podolgovatega obraza in kakor oglje črnih las ter globokih, temnih, zelenkasto se bleščečih oči.

Bila je hčerka hišnega gospodarja.

Z desnico se je držala ob leseni držaj, ki je oklepal stopnice, a levica ji je igrala z belim, načičkanim predpasnikom. Videti je bilo, kakor bi čakala nalašč.

Ko je začula stopinje blizu sebe, je vztrepetala ter privzdignila glavo. Njeno oko se je vlažno zasvetlikalo ter vprašujoče zrla v adjunkta.

Ko je pa ta hitel mimo nje, je izpregovorila:

»Bog vam daj srečo, gospod adjunkt... vam in... in... vaši...«

Dalje ni mogla. Grlo se ji je hipoma stisnilo, in iz njega se je izvil samo neki hlipajoč glas.

»Že dobro, Anica, že dobro. Hvala lepa,« je siknil adjunkt skoro nerazumno ter hitel proti vozu.

Ali tam s sedeža se je nehote še moral ozreti v vežo.

Anica je stala še vedno na prejšnjem prostoru ter otožno zrla na voz.

V tem hipu sta potegnili konja.

Koncipijent je čudoma pogledal adjunkta ter dejal:

»Čedno dekletce to!«

»Ah, budalost . . . kmečka gos!«

* * *

Častita bralka — ali je to začetek ali konec romana?

II.

Prijateljeva povest.

Danes sem se izprehajal po dolgem kostanjevem drevoredu v M. Zamišljen sem gledal v tla in niti zapazil nisem, da se mi nekdo približuje. Šele, ko mi je zastavil pot, sem privzdignil glavo ter zagledal svojega prijatelja Ivana, katerega nisem videl že dobra štiri leta.

»Na, ta slučaj! Odkod pa prihajaš?« me vpraša po prvem pozdravu.

»Od doma iz L.«

»Ali v L. si zdaj? Kaj te je zaneslo tja? Kako si mogel zapustiti svoje rojstno gnezdo, v katero si bil tako zaljubljen, kakor ne menda kmalu kdo?«

»Dragi moj — usoda! Saj veš, kaj je to — usoda?«

»Bolje bi bilo, da ne bi vedel! — Toda, kje hočeva praznovati ta nenadni shod? Kot stara prijatelja si imava pač marsikaj povedati!«

»Stopiva k »Stari pošti«! Tam je sobica z okni na vrt, kjer bodeva popolnoma sama. In pivo je izborno!«

»Dobro, torej naprej!«

Kmalu potem sva sedela sama v oni sobici. Okna so bila odprta, in cvetje jabolčno je duhtelo v sobo ter se osipalo v zeleno, sočno travo. Po jablanih so se preletavali ščinkavci in lisčki, a okoli cvetov so brnele čebele in čmrlji. A gori visoko se je razpenjalo sinje nebo, čisto in jasno kakor nedolžno oko.

Ivan je dejal:

»Slišal sem, da si šel med pisatelje. To ni bilo baš pametno od tebe, da mi ne zameriš! Kaj pa imaš od tega? Kvečjemu si napravljaš vsak dan nekoliko brezpotrebnih bridkih ur več, katerih bi sicer ne imel, ako bi ravnal tako kakor mi drugi vsakdanji ljudje. Če si hočeš ohraniti zdrava pljuča in zdravo srce, prepusti to drugim, še je čas. Tudi jaz sem imel že urezano pero, da bi začel obdelovati slovensko književno polje, toda o pravem času sem se premislil. Samo kratko povestico sem bil spisal. A resnično ti povem, ko sem jo pisal, sem prav zares pretrpel vse one bolečine, katere sem opisoval pri svojem junaku, in to je bilo grozno. Kolikor tebe poznam, tudi ti čutiš zraven, ko pišeš. Čemu torej prestajaš te muke, ki niso nobenemu na korist! Prepusti tako delo drugim, ki pišejo v svojo zabavo in ki znajo ponarejati čute, katerih niso nikdar čutili, ki znajo opisovati to, česar niso nikdar videli, in ki znajo trditi to, o čemer

so prepričani, da je resnično ravno nasprotno! — In navsezadnje, povej mi, ali te bode hotel pri nas kdo prav razumeti? Naj bode namen tvojega pisanja še tako pošten, še tako jasen, našli se bodo ljudje, ki ti bodo podtikali podlost in pohujšljivost, da, celo tvoji ožji prijatelji te bodo obsojali. Čemu torej vse to? Bodi pameten in poslušaj moj svet!»

Ko je Ivan izgovoril, sem mu hotel ugovarjati. Ali tu je bilo težko kaj pametnega in odločilnega odvrniti, posebno ker sem mu moral v nekaterih izvajanjih pritrditi. Zato sem rajši preskočil na drug predmet.

»Morda bodeva še govorila o tem, a zdaj te prosim, povej mi, kako se ti je zadnja leta godilo?» sem opomnil jaz.

»Sicer bi ne smel praviti kaj takega tebi, saj, ako niso moje prejšnje besede izdale ničesar, se mi utegne zgoditi, da bodem lastno svojo povest v kratkem kje čital natisnjeno. Toda bodisi kakorkoli, povem ti jo, da si vsaj olajšam svoje srce, saj dozdej še ni prišla čez moje ustnice!»

Ivan si je prižgal smodko ter puhnil nekoliko gostih dimovih oblačkov proti stropu.

Nato je začel:

»Znano ti je gotovo, da sem bil pred dvema letoma zaročen. A manj znano ti je morda, da sem svojo nevesto tudi resnično ljubil. Čez dva meseca je imela biti poroka. A tedaj se je zgodilo, da se je neki bogat tovarnar v onem kraju zaljubil v njo in vprašal po njeni roki. In — ženska, tvoje ime je slabost — moja nevesta se je dala preslepiti zlatu in v najlepših bojah ji blesteči prihodnosti. Ali oni večer, predno je bila poroka, so se nenadno odprle duri mojega stanovanja, in pred menoj je stala — ona, moja nezvesta. V sobi je trepetal somrak, a jaz sem napol sedel napol ležal na divanu, ko je vstopila. Široko sem odprl oči in hotel sem vstati. Ali tedaj je že bila pri meni. Njene roke so me krepko objele okoli tilnika, in njeno lice je zagorelo na mojem.

»Kaj ne, da mi odpustiš, ljubček moj? Revež, saj vem, da ti je hudo! Ali glej, ti imaš še majhno službico, Bog ve, kako bi mogla izhajati, a tam je zame preskrbljeno, dobro preskrbljeno! Toda ljubezen moja je samo tvoja, razumeš, samo tvoja! Glej, vsak dan ti bodo odprta vrata v mojo hišo in tudi — k meni, slišiš, tudi k meni! Kaj mi mari za starca? Slišiš?»

V hlastni naglici je izgovorila te besede, a nje ustnice so žareče obvisle na mojih in niso se mogle ločiti. Hotele so mi izpiti

dušo iz telesa. Zaklopil sem oči in omamljen se naslonil na divanu nazaj. Ali v tistem hipu se mi je zazdelo, da se me dotika nekaj mrzlega, nekaj ostudnega, in po vsem telesu sem se stresel. Niti besede ni bilo iz mene. Prijel sem jo za roko ter jo odvedel do vrat. In predno je vedela, kaj hočem, že je stala v veži, a jaz sem zaklenil za njo. Nekoliko časa je bilo vse tiho. Videlo se mi je samo, kakor da je globoko vzdihnila, a kmalu nato je bilo slišati njene rahle, po stopnicah se oddaljujoče stopinje.

A tedaj sem začutil neko olajšavo. Bilo mi je nekoliko hipov tako lahko pri srcu kakor še nikdar. Spoznal sem bil stoprav danes njen značaj, čutil sem, kako sem še pravočasno bil rešen groznega življenja na njeni strani. Toda ta čut me je obšel le mimogrede. Ljubezni, ki se je bila ukoreninila globoko v moje srce, te ljubezni ni bilo mogoče izruvati tako hitro. Nenadno se je zopet vrnila z vso silo, burno hrepenenje je prevzelo vso dušo mojo, in stopil sem proti vratom, da bi jo priklical nazaj, da bi jo vsaj še enkrat stisnil na srce svoje.

Drugi dan sem še pozno ležal v postelji

Spal sem bil nekaj ur prav trdno in čudno; ko sem se zbudil, mi je bilo, kakor bi mi bil izginil ves spomin na sinočnji večer, na vse prestano trpljenje. A že čez nekoliko hipov me je začela ta notranja praznosta mučiti, začela me je navdajati slutnja, da je ta nenadni mir le predhodnik nečesa groznega, kar me ima zadeti. In preplašeno sem se ozrl po sobi. Bilo mi je, kakor bi z menoj v isti sobi stanovalo še neko drugo, nevidno bitje. Povsod sem slutil njegovo bližino, da, čutil sem njegov mrzli dih na svojem čelu in videl senco njegovo, ki se je črtala na stenah. Zastonj sem zamižal, da bi prepodil to prikazen. V tistem hipu sem začutil, kakor bi se bila mrzla roka dotaknila mojega života. Polt se mi je zježila, in lasje so mi vstali kvišku. A tedaj sem tudi šinil z rokami hlastno proti glavi. Bilo mi je, kakor bi nekdo s šivanko poskusil prodreti moje teme in kakor da je v istem hipu brizgnil tenak curek gorke krvi v moje možgane . . .

Potegnil sem si z rokami preko oči; zdelo se mi je, kakor bi jih bila zastrla tenka meglena mrena.

Tedaj me je pa prešinila grozna duševna boleost. A tudi glava mi je hotela počiti, tako je začelo razbijati v njej. In kakor blisk me je v tistem hipu prešinila misel: — zblazniš!

Pogledal sem se v zrcalo.

A tedaj sem skoro odskočil. Oni, katerega sem ugledal v ogledalu, nisem bil jaz. Oni je bil moj oče. Da, prav tista vdrta lica, tista dolga, siva brada, globoko vdrte, ugasle oči. Vse je bilo njegovo! In vendar sem moral biti jaz, kajti, kadar sem se premaknil jaz, premaknil se je istotako i oni v ogledalu!

In tedaj me je zopet za hip prešinila zavest, da sem zblaznil. Odskočil sem od ogledala, glasno se zasmeljal, sam ne vem več, čemu.

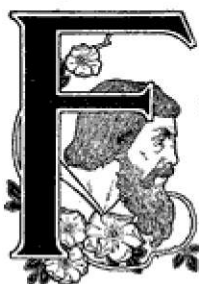
V tem sem bil prišel do okna, ki je držalo na ulico. V tem hipu, ko sem se nagnil, da bi videl tja doli, je mimo zdrdrala kočija. V njej pa je sedel stari tovarnar s svojo lepo nevesto. In nevesta je privzdignila glavo ter pogledala gori. In ta pogled mi je presunil dušo in telo.«

Ko je umolknil, je zrl na vrt nekam zamišljeno. A jaz sem opazil, da preteklost še ni za njim, da še ni pozabljena!

„Lex Heinze“.

Spisal I. Svoboda.

Fin de siècle poganja na vseh koncih in krajih sveta prav eksotično cvetje. Čimbolj se bližamo pragu novega stoletja, tembolj se trudi reakcionarna, v naši zastareli Evropi sedaj tako »moderna« struja, ovekovečiti se s kakim novim junaštvom. Zadnje mesece je bila poskusila celo na Nemškem napad na umetniško in pisateljsko svobodo.

V nemškem državnem zboru je bila predložila konservativna stranka neki zakonski načrt proti pohujšanju, ki ga provzročajo baje upodabljavajoči umetniki (slikarji in kiparji), potem pisatelji, zlasti dramatik z nemoralnimi dramami.

Pravi škandal pa je, da je ista stranka ob istem času predložila tudi paragraf o omejitvi velikomestne nenravnosti. Pisatelje, slikarje in kiparje so ti ljudje vrgli v eden koš z demimondkami in raznimi rufijani.

Zakonski predlog o zboljšanju npravstvenega stanja nemškega ljudstva nas seveda tukaj nič ne briga, ker je gotovo potreben.

Pečamo se samo s takozvanim umetniškim in dramatičnim paragrafom, ki se per nefas tudi prišteva k takozvani »lex Heinze«.

malo, da je zemeljski ris v strašno puščavo brez konca izpremenjen? Vprašaj zgodovinarje — molče — vprašaj prirodoslovce — kamené. — Obrni se k svetovnim modrecem — skomi:gujejo z rameni, gubančijo čelo, polagajo prst na usta in velevajo: molči! — Kaj boste verjeli vi, ki pridete za nami? Doživevši vse, dvomim skoro o tem, misleč, da so sanje; žal, da sem zavesten, da gledam z odprtimi očmi, da pogrešam, domov prišedši, ljubljene svoje in se prepričavam iznova ob istinitosti onega, o čemer tarnam in tožim«.

(Konec prih.)

Utrinki.

Spisal Jos. Kostanjevec.

III.

»Pet pedi«.

(V spomin Fr. Gestrinu.)

Bil je lep poletni popoldan, ko sva sedela v senci pred kolodvorsko gostilnico v Postojni. Pod nama se je razprostiral prijazni trg. V solnčnih žarkih so se kopale trške strehe, a križa na višku obeh zvonikov župne cerkve sta žarela kakor rdeči plamenici. Listje divjih kostanjev v drevoredu je temnelo, samo semtertja se je medlo zasvetlikalo, ko je potegnila sapa od severa.

V daljavi je sivel širokoglavi Nanos, obrobljen v ozadju s črnimi lisami, ki so se semtertja pretrgale, a se kmalu potem združile v dolgo temno črto, izgubljaajočo se polagoma v nedoglednosti. Na nasprotni strani je počepalo nizko zaraslo gričevje v valoviti krivi črti. Vmes je bilo videti nekaj manjših vasi z rdečimi zvoniki, a tam daleč je črnelo zidovje Oreškega gradu.

Oba šva bila zamišljena ter sva molče zrla v to panoramo.

Črez nekolikò časa se predrami prvi on. Obrne se proti meni ter potegne z desnico preko kratkih rumenkastih brčic.

»Ali veš, kaj premišlujem?«

»No, kaj?«

»Gotovo zopet razmišljaš, kako bi kaj »ustvaril« za »Zvon«!«

»To je presplošno! Tako se lahko ugane!«

»Dobro, torej kaj natančnejšega! Počakaj . . .«

Njegovo oko se je vprlo v moje, in njegove ustnice so se zaokrožile na nasmeh.

»Teško bode kaj,« je dejal ter podprl glavo v desnico. Zopet je zrl tja doli predse ter molčal.

»Da, to je!« sem dejal čez nekaj hipov. »Kar ti zdaj vre po glavi, ni snov za kako pesem, pač pa za — daljšo povest! Nimam li prav?«

Hitro se je sklonil kvišku, in na njegov obraz je prisijal živahnejši izraz.

»Prav imaš! Glej, tam doli ono poslopje! Vidiš, to je grad; imenujva ga — Kot. In v tem gradu je arhiv — imenujva torej povest »Iz arhiva«. — Ta-le skupina hiš naj pa bo trg — Lesnice.«

Govoril je hitro in kazal z roko predse.

»Kje so pa osebe?«

»Poln jih je ves trg!«

In začel mi je razkladati svoj načrt.

Nazadnje pa je dostavil:

»Toda, ako hočem še kaj napraviti, moram hitro začeti!«

Njegovo lice se je zatemnilo, in v njegovo srce se je uselila ona zla slutnja, ki ga je preganjala vedno, bodisi na samem, bodisi v veseli družbi.

Sočutno sem ga pogledal ter dejal:

»Izbij si vendar take reči iz glave!«

Toda zmajal je z glavo ter rekel žalostno:

»Ne morem, moje slutnje so opravičene!«

»Bodi pameten, zdrav si ko riba, in do tvojega groba je še —«

V tem trenutku se je prav pod nama v rumenem žitu oglasila prepelica.

Dvakrat se je razločno začul njen »pet pedi«, »pet pedi«.

Strepetal je po vsem telesu, položil mi roko na ramo ter vprašal:

»Ali si čul?«

Njegov glas je bil votel in skoro hripav.

»Ali si čul?« je ponovil drugič, ko sem povesil oči. Po vseh mojih udih je zašumelo, in v grlu me je začelo nekaj dušiti. Toda izpregovoriti nisem mogel niti besedice.

On pa je dejal:

»Do mojega groba je — pet pedi!«

* * *

Štiri leta pozneje sem ga obiskal v Ljubljani. Bilo ga je samo še kost in koža. Takoj sem se spomnil onega popoldneva v Postojni. Skupaj sva prebila nekoliko ur, a jaz sem bil prepričan, da je tu

vsa pomoč zastoj. Tudi sam je bil o tem gotov, a delal je še vedno, delal do zadnjega. Njegova oporoka se končuje z devizo: Bog in narod!

»V prihodnjem »Zvonu« beri mojo pesem,« mi je dejal pri slovesu, »ter se včasih spomni mene!«

Hudo mi je bilo, ko sem mu stisnil velo desnico zadnjič — zadnjič.

Ko mi je došla prihodnja številka »Zvonova«, sem pa čital v njej »Balado o prepelici« in . . . jokal sem kakor otrok.

IV.

Aprilski sneg.

Izpod brstja sadnega drevja so se že bili prikazali prvi cvetovi, in za njimi je sililo sočno zeleno lističje. Po vrtovih je že zelenela trava, in izmed nje so vzdigovale svoje drobne glavice rdeče obrob-ljene marjetice. Po prisolnčnih bregovih so rumenele trobentice, in ob vsaki stezi so duhtele vijolice. Pomlad je bila v deželi.

Nekaga dne pa zaveje ostra, skeleča sapa. Solnce, ki je bilo priplulo na zapad, se prepreže z lahko, temno meglico. A ta začne vstajati, njen polkrog se vekša, in njen rob postaja mračnejši in mračnejši. In v drevesnih nasadih zašumi, veje se nagibajo druga k drugi, cvetovi trepečejo in drhtijo. Globok vzdihljaj pretrese celo naravo.

Ko odpre drugega dne zjutraj Vid Širok okno svoje sobe, prifrče mu bele snežinke v obraz, in kamor mu seže oko, povsod vse belo. A mraz kakor po zimi.

»Ob vse bode. Cvetje je pozeblo!«

»A kdaj bomo obdelali!«

Te besede je slišal Vid z ulice, a potem takoj zaprl okno. Začel se je odpravljati v pisarno. Vid Širok je bil namreč avskultant pri sodišču v C.

Tedaj pa mu prinese pismonoša droben list. Vid pogleda poštni pečat ter naglo odpre zavitek. Oči mu prelete vrsto za vrsto, a se končno vpro skozi okno v burni metež. Nekoliko hipov obstoji kakor pribit. A nato začne hoditi po sobi gori in doli.

»Ob vse bode. Cvetje je pozeblo! — Ali ni tako dejal malo prej nekdo pod mojim oknom? — Ha, pozeblo je, pozeblo. Moj Bog, ta aprilski sneg! . . .«

In misli mu splavaja nazaj v polpreteklost. Prav pred dvema letoma je šel osorej na velikonočne počitnice v svoj rojstni kraj. Peš je korakal po strmi cesti, ki je vodila skozi temen gozd. V smrečevju so se oglašali drozdi in ščinkavci, z visokega hojevega

vrha ga je zvedavo gledala čopastoušesna veverica, a iz gošče se je čulo tudi pritrkavanje žolne. Pomladno solnce na nebu ga je spremljalo ter se mu smejalo celo pot. In dospel je do znamenja vrhu klanca. Od deževja izprani in od burje razpokani križ je stal na strmi pečini.

Vidu je zastala noga. Ob križu je stala deklica, držeča v roki venec, spleten iz bršlina in prvih svežih rož. Njena roka z drobnimi belimi prsti se je dvignila, njeno vitko telo se je vzpelo na pečino, in v tem hipu je obvisel venec nad Odrešenikovo glavo, ovijajoč mu roke in raztezajoč se nizdoli črez noge.

Vid je opazoval dekličin obraz, njeno kretanje, njen stas, a tedaj se je v njegovo srce ukral prvi žarek ljubezni. Njegova duša je tedaj bila še polna idealov, in videlo se mu je, da eden teh vzorov stoji danes utelešen pred njim. In željno je iztegnil svojo roko po njem. Čutil je, da je njegovo življenje hipoma zadobilo višji pomen in namen.

In deklica ga je ugledala. Njen obraz je zalila rdečica, in njene oči so se za trenotek povesele. Toda kmalu so se dvignile zaupno, a hkratu vprašujoče. Vid se je nasmejal, in tudi njene okrogle, rdeči črešnji podobne ustnice so se zakročile na smehljaj. A ta smehljaj se ji je razlil po celem rožnatem obrazu, ji je odseval iz velikih temnih oči, se je celo gibal na ozkih belih sencih.

Moj Bog, ali je bilo res, da sta se ta dva človeka videla danes prvikrat? Ali se nista marveč poznala že iz davnih, davnih časov? Ali nista bila skupaj že od nekdanj, da, že od pravekov? Kako bi bilo sicer mogoče, da bi se bila približala drug drugemu tako zaupno, tako vdano, da bi se bili njuni duši našli tako hitro, njuni srci se strnili tako naglo? . . .

Vid je v kratkem vedel vse njene razmere, a ona njegove. Počasi, roko v roki, sta stopala po cesti navzgor. Na vrhu klanca se jima je nasproti zableščala bela hiša. Na pročelju so iznad visokih vrat štrleli veliki jelenji rogovi, znamenje, da je to gozdarska hiša. Tam je stanoval njen oče, nadgozdar Zorko.

Postala sta nekoliko, njune oči so se vglobile druge v druge, njune roke se stisnile krepko — še hipec — in tudi njune ustnice so žareče obvisle druge ob drugih . . .

»Tedaj — na večno?« je vprašal on.

»Na večno tvoja!« . . .

Odhitela je proti domu. Njene noge so se komaj dotikale tal. Na višku pred hišo se je še ozrla ter pomigala z roko v slovo. Vid pa je stal še vedno na istem mestu, in videlo se mu je, kakor bi bila ž njo izginila vsa njegova sreča, polovica njegovega življenja.

Zvečer je dospel domov v rojstno svojo hišo. Stisnil je roko očetu in materi, bratom in sestram. Toda v svojem srcu je tedaj z bridkostjo občutil, da danes ne more ponuditi niti polovice prejšnje svoje ljubezni svojem, čutil je, da je ta ljubezen sedaj prenesena nekam drugam in da tam ostane na večno . . .

Odzdaj je Vid rad zahajal v gozd. Po končanih izpitih in prakticiranju je bil imenovan za avskultanta v C. Ta trg je bil precej oddaljen od doma nadgozdarjevega. Z Marico se torej nista videla mnogokrat, a toliko bolj sta si dopisavala. Ljubezen je rasla od dne do dne.

Vid je bil sam s seboj zadovoljen. Ljubezen do Marice mu je polnila in sladila vsako uro njegovega življenja, in domenjeno je bilo, da se vzameta, kakor hitro bode imenovan za adjunkta . . .

Moj Bog, danes pa je zapadel aprilski sneg in pokončal cvetje in pokončal up kmetovalcu!

»Cvetje je pozeblo!«

A cvetje je pozeblo danes tudi Vidu Široku!

Oni drobni list mu je prinesel grozno novico. Iz njega je posnel, da je njegov cvet utrgal nekdo drugi. Pri nadgozdarju se je pred letom nastanil mlad gozdarski adjunkt. Pri njem je imel hrano in stanovanje. Ta mladenič je bil zal in prikupljiv. In sam Bog vedi, kako je to prišlo, tudi Marica ni bila slepa ob teh adjunktovih prednostih. Ljubila ga sicer ni, njena pisma so Vidu še vedno obetala zvestobo in večno ljubezen. Da, njena duša ga je tudi v istini ljubila, ljubila vzorno in ga obožavala. In to ljubezen je varovala z nekim strahom, z neko brezumno strastjo, kakor bi se bala, da se ji razprši v nič. In v njenih pismih je med vrsticami odmeval ta strah kakor globok, brezupen krik. In ta krik je Vid že nekaj časa sem čutil pri vsakem njenem listu, in tudi njega je navdajala neka skrivna skrb in groza. Postajal je vedno občutljivejši, nikjer ni našel miru in pokoja.

Tedaj je pa sklenil, da obišče v kratkem svojo nevesto. A še predno se je pripravil na pot, ga je doletela današnja vest. Marica je bila mrtva. Povila ie bila mrtvo dete, a vsled tega je tudi ona umrla. Njene zadnje besede so veljale Vidu . . .

Vid ni tistega dne šel v pisarno. Zaprl se je v svojo sobo ter se vdal svoji brezmejni žalosti. Njegov obraz je bil blede, in videti je bilo, kakor bi se bil postaral za deset let. Skoro celi dan je hodil po sobi gori in doli, semtertja zavil glavo v blazine svoje postelje, a čestokrat je stopil tudi k oknu ter zrl v sneženo daljavo mrmrajoč:

»Ah ta sneg, ta aprilski sneg!« —

Utrinki.

Spisal Josip Kostanjevec.

V.

Mato.

venket konjskih kopit se je razlegal v jasno pomladnje jutro. Po široki beli cesti so prijezdili na iskrih, ponosno stopajočih žrebcih trije vojaki. Žrebci so se semtertja vzpenjali kvišku ter grizli svetle uzde, okoli katerih so se držale bele pene. Spuščali so se nato zopet elegantno na svoje vitke noge ter hrskali v stran, kakor bi si hoteli ogledati ob cesti se razprostirajočo, ravnokar v pestre cvetove se odevajočo, bujno zaraslo livado. Nad trškimi hišami se je lahno vzdigoval sivkast dim ter zavijal vase visoke, rjave dimnike, da so se videli kakor resni, v težke misli uglobljeni filozofi. Nad bližnjo reko je še visela mlečnobela megla, a sproti se je trgala na velike kosme ter se vidno raztapljala v objemu vedno pohotnejših solnčnih žarkov, ki so se vsipali nanjo izza gore.

Ko so dospeli vojaki na široki prostor pred cerkvijo, so stopili s konj, a eden od njih je koračil z rožljajočimi ostrogami v tamkaj se nahajajočo občinsko pisarno.

Tačas sta se ostala dva razgovarjala.

»Beri tam-le oni napis, Mato,« je dejal prvi ter kazal na kamen nad cerkvenimi vrati. Vihal si je s prosto roko črne brčice pod nosom ter je bil videti fin in inteligen ten dečko.

Mato pa je povetil pogled ter dejal žalostno:

»Lahko ti, brate Ivane, ki znaš brati! Lahko ti, da se norčuješ iz mene!«

»No, no, Mato — ne zameri! — Te mesece, ko ostanemo tukaj, bodeš imel priliko, da se naučiš brati!«

Mato je povzdignil svoj široki, ne baš duhoviti obraz, in v očesu se mu je zaiskrilo kakor nenaden blisk, ki se zasveti v temni noči.

»Aj, brate Ivane, to bi bil moj otec vesel! — Oh, moj otec, brate Ivane, ta je dečko!«

Dlesknil je z jezikom ter nadaljeval:

»Da, brate Ivane, moj otec bo tedaj sedel na onem nizkem stolu za pečjo in gledal me bo in vesel me bo. „Aj, kako znaš

lepo brati, Mato. Priden si bil, Mato," poreče, a jaz poskočim veselja in bral bom . . . bral . . ."

Razgovor je prenehal, žrebčarski vodnik se je vrnil. V hipu so bili vsi trije zopet v sedlu ter so jezdili počasi nekoliko ven iz trga na svojo postajo.

Mato je vzdignil glavo više nego prej, njegova duša se je kopala v blaženstvu, in mislil je le eno, mislil samo, kako bode otec vesel, ko bode on znal brati . . .

V nedeljo potem so sedeli vojaki v gostilnici. Mato je bil zelo redkobeseden in gledal je čemerno in kremžil svoj obraz v neprijazne gube, in videti je bil neumen, moj Bog, tako neumen, da je celo dekla gostilničarjeva postala na vratih ter ga opazovala z odprtimi usti.

Vtem je vstopil nov gost. Bil je trški učitelj Trebin. Vojaka Ivana je poznal že iz prejšnjega leta, zato je prisedel.

»Aló, Mato, tvoje skrbi je konec. Glej, tukaj ta gospod je učitelj in on te nauči brati,« vzkliknil je Ivan ter podrezal Mateja.

Mato se je zdramil ter pogledal Trebina. Nekako nezaupno je iztegnil roko proti njemu ter dejal:

»Ali res? — Koliko ti dam?«

»Nič,« je dejal osupel Trebin. Toda uvidel je takoj, da je pri tej stvari nekaj resnega, in nehote je pristavil:

»Da, učiti te hočem! Takoj jutri začneva!«

Mato je udaril veselo ob mizo ter poklical liter vina za zadnje novce, ki jih je pristradal. Te dni, kar je bil tukaj, je bil že obupal, da dobi koga, ki bi ga hotel učiti, a sanje, ki jih je bil sanjal oni dan, so mu še vedno brnele po glavi, in zato mu je bilo tako hudo, ko ni bilo od nikjer upanja, da se mu uresničijo. Ali sedaj! Hoj! . . . otec moj! . . .

Trebin je dobil na ta način jako pridnega učenca. Res ni bil nadarjen, njegova roka je bila okorna, njegova glava je mislila počasi, počasi, sprejemala težko, toda šlo je vendar. Mato ni šel nikamor; vsako prosto minuto je pričepel pri knjigi ter z listom papirja in svinčnikom v roki črtal debele, okorne črke. A Trebin ni imel še nikoli hvaležnejšega učenca! . . .

Tam nekje v bližini je stanovalo mlado kmetiško dekle. Bilo je okroglih, rdečih lic in na vsakem licu je imelo ljubko, okroglo jamico, prirejeno nalašč za poljub. In te oči! Dvoje žarečih ogelcev! Mateja je vselej pogrelo okoli srca, ko jo je videl, kako je stopala po dvorišču, ko je slišal, kako je veselo in zvonko prepevala ob

lepih solnčnih jutrih. In prihajala mu je čestokrat čudna misel, misel, kako bi bilo lepo, ako bi imel zraven otca pri sebi še to stvarico... Ali tedaj je vselej energično stresel z glavo, kakor bi hotel reči: »Ne, prvo je otec in — branje!« In dosledno je zrl v abecednik in še hitreje črtal po papirju . . .

In bilo je zopet nekega dne, ko je stopal Trebin proti žrebčarski postaji. Po košatih vrhovih rogovilastih črešenj so črneli nebrojni plodovi, in okoli njih je cvrčala truma vrabcev ter se preletavala od veje do veje. Mimo njega so pohitevali otroci s košaricami sladkih črešenj, a s počrnelimi ustnicami od nepaznega zobanja.

Trebin je hotel dalje, veseleč se z Matejem ugodnega uspeha. Prav danes je hotel dokončati s poučevanjem. Mato je čital precej gladko in pisal tudi za silo . . .

Ko je stopil Trebin na dvorišče, ni bilo Mateja nikjer. Vselej ga je bil doslej pričakoval ter mu vesel prihitel nasproti. Toda danes ga ni bilo in ni bilo! Trebinu se je to čudno videlo, a stopal je dalje in prišel v hlev. Ozrl se je po nekoliko temnem prostoru in tako začul iz kota na dolenjem koncu neko hlipanje. Stopal je tja, a kolikor bolj se je bližal, toliko glasneje in groznejše se je čulo. Na svoji slamnjači pa je ležal Mato ter hlipal in stokal, da se mu je v krčih vilo močno njegovo telo. Trebin se je pripognil ter se ga dotaknil z roko. V tem hipu je zagledal ob slamnjači na kose raztrgani abecednik.

»Mato, Mato! — Za Boga, kaj ti jel!« je klical Trebin ter se nagibal vedno bliže njega.

Mato ni čul. Iz njegovih prsi so silili vedno strašnejši, vedno žalostnejši glasovi.

»Mato, Mato!«

Šele zdaj se je Mato vzdignil. V njegovih licih ni bilo kapljice krvi, njegovi lasje so bili zmršeni, in brke so visele navzdol. Oko mu je bilo ugasnilo, in roke so mu bile omahnile, kakor bi ne bile njegove.

»Kaj ti je, Mato?«

In Mato se je zopet zgrudil na slamnjačo ter kriknil:

»Aj, brate, brate moj!« — Moj otec — ne bode — več — čul, kako — znam — brati . . . moj otec . . . je — umrl!«

In zarjovel je kakor ranjen lev . . .

Žrebci so s trdimi kopiti bili ob tla . . . po vzduhu se je razlegala vesela pesem lepe sosedice. —

Utrinki.

Spisal Josip Kostanjevec.

VI.

V poštnem vozu.

majhnim črnim kovčegom v roki sem stopal po cesti iz vasi navzdol po pobočju. Nad manoj se je razprostiralo v čudovito krasnih bojah sinje nebo. Še nikdar ni zrlo moje oko tako prelestnih barv, kakršne so se danes mešale v nedosežnem soglasju na velikanskem, visoko nad menoj se razpenjajočem oboku. Solnce je pripekalo, vzduh se je zibal pred mojimi očmi, kakor bi se po njem gnetlo na milijone kot prašek drobnih, srebrno bleščečih živalic. Večkrat sem moral za trenotek zatisniti oči, tako me je skelela, tako mamila ta bajno blesteča svetloba. A čudo, tam nad nasprotnim nizkim gričevjem se je vzdigoval širok in temen steber, in po njem navzdol so se črtale dolge, ozke, skoro navpične črte. Da, tam je deževalo! — Kaj pa tule pred menoj? Ali niso plule po zraku široke, goste snežinke? — Tu brezmejna svetloba, v istem obzorju dež in sneg — in to vse istočasno sredi lepega poletnega dne! Ali je to mogoče? Ali se ne pripravlja na svetu nekaj posebnega, nekaj novega? Ali niso to znamenja, ki naj vzbujajo v srcih naših nemir, ali morda up v boljšo bodočnost? — Moja duša je začela trepetati, kakor bi videla v daljavi gori nad sinjim obokom velikansko roko, mogočno roko, ki samo z mazincem vrti pod seboj temno kroglo ter jo včasi lahko kakor pero, neslišno in nečutno potegne k sebi, a včasi zopet izpusti, da zaječi in zaškriplje v svojih tečajih. In milijone plahih src se vzbudi, vztrepeče ter se vije v neznosnih bolečinah . . . milijone rok si tolče na prsi . . . A glej, temna ta roka izgine, in mesto nje se prikaže svetlo, častitljivo obličje, raz katero se iz velikega, sočutnega očesa razlije žarek usmiljenja, žarek neskončne ljubezni . . .

In stopal sem dalje. Ko sem se ozrl na desno navzgor proti skalnatemu robu sivega kolka, sem zagledal zajca, ki je dričal navzdol proti meni z velikanskimi skoki. Včasi se mu je izpoddrsnilo, in prekucnil se je čez glavo po strmini navzdol, za njim pa so drevili rumenodlačni psi, preganjajoč ga s hripavimi glasovi. Iz gobcev so jim veseli dolgi jeziki, in od njih je curkoma lil pot. In hipoma

se je izza gostega grma pokazala svetla puškna cev, tam druga, niže tretja, četrta, peta . . . in vse so bile obrnjene na ubogega zajca. A kakor bi trenil, je obstal zajec na nizki, beli skali, ustavili so se psi, omahnile so puške . . . vse je bilo, kakor bi bilo okamenelo . . . a jaz sem zopet zagledal ono mogočno roko, ki se je počasi pre-gibala gori za velikanskimi kulisami . . .

Iz doline je priplul otožen glas zvonov. Počasi, enakomerno in žalostno so odmevali glasovi od velikih sten ter se razbijali visoko gori ob robu. Gotovo so tam doli v Vipavi nesli nekoga k zadnjemu počitku. A tedaj je nekaj zažvižgalo po zraku. Pritlično grmovje ob cesti, prašni topoli in okoreli gabri so se zgenili, klobuk mi je odletel raz glavo — burja se je bila hkratu vzbudila nenadoma, kakor bi bila planila iz lukenj, ki so zijale vame gori iznad ceste. Zazeblo me je, da sem zaječal. A tam gori je še vedno sijalo solnce, razširjalo okoli sebe morje svetlobe, na oni strani je deževalo, pred mano so se lovile še vedno velike debele kosme, zvonjenje je brnelo, tulila je burja . . .

In prešinila me je misel: danes bodo celo mrtvi vstajali! Ha, ko bi vstal zdaj nekdo! Samo še njega bi rad enkrat videl, samo za trenotek naj vstane, da vidim njegove oči, da mu stisnem roko, da pokleknem predenj! Samo za hipec naj se mi še prikaže on — moj oče! . . .

Pospešil sem korake. Kakor bi bila vzrasla iz tal, je stala pred menoj Ajdovščina. Hotel sem vstopiti v poštni voz, ki me je imel peljati v Gorico. Okoli voza so po trgu stopale belo oblečene gospodične z velikimi, vlažno se blestečimi očmi in z rdečimi, bujno razcvelimi rožami v nedrijih. In skrivaj so kazale s prsti name ter si nekaj šepetale v ušesa, ko sem odpiral vrata poštnega voza.

Komaj pa sem vstopil ter hotel sestiti, se je zbudil že notri sedeči gospod iz popoldanskega spanja ter preplašen planil kvišku.

»Vrag ti jaši dušu!« je viknil hripavo ter se vedel, kakor bi me hotel takoj vreči iz voza. A premislil se je ter zopet sedel in se naslonil, da bi vnovič zadremal.

Sedel sem tudi jaz ter ga začel opazovati. Čimdalje bolj me je zanimal. Vse na njem se mi je videlo nekam znano, znano že iz davnih časov.

Kmalu sem si potrkal s prstom ob čelo. »Da, on je — nihče drugi,« sem dejal pri sebi ter zakašljaj, da bi ga vzbudil. Toda oni

se ni dal motiti, dremal je dalje. Rdeči turški fes se mu je zmuznil niže na čelo ter nekoliko zakril velike brazde, ki so se črtale po njem. Sunil sem ga nalašč s kolenom. Tedaj se je zopet stresel, odprl oči ter viknil: »Vrag . . .«

Ali jaz mu nisem pustil govoriti.

»Doktor Zober, gospod doktor Zober, kaj ne?« dejal sem naglo ter ga prijel za roko.

Oni pa je osupnil. Pogladil si je belo brado ter dejal:

»Odkod me poznaš, vruga?«

Ali, kakor bi se bil v tistem hipu domislil, je pristavil:

»Ah, že vem, že vem! Tisti vaš Jurčič, sem slišal, da me je opisal, vrag ga jaši! Lahko bi me bil pustil na miru! In pa še umoril me je prav nalašč tam doli nekje v Egiptu. In ti vidiš, da še živim! Pisal je torej laži, in vi ga zato tako čislate! Pozna se, da ste Slovenci!«

Mož je govoril hlastno in naglo, poštni voz pa se je težko premikal dalje . . .

»Toda, dovolite, gospod doktor, da vas nekaj vprašam. Kaj pa je z Liscem in njegovo ženko? Kako se jima godi v zakonu?«

Zober me je pogledal, kakor bi me hotel prebosti. Potem pa je dejal kratko:

»Tepec!«

»Hvala lepa za poklon, gospod doktor! Toda vedite, mene stvar zanima. Jaz sem namreč pisatelj in bi se rad prepričal, kje naj se začno pisati romani. Ali naj se začno z razvijanjem ljubezni do poroke, ali naj se začno s poroko in končajo, ko . . . no . . . kako bi se izrazil . . .«

Dr. Zober me je prekinil, rekoč:

»Vidim, da nisi tako neumen. Zato ti svetujem tole: romanov ne začenjaj nikakor, ne tako, ne onako. Ako pa že siliš v svojo nesrečo in ne moreš drugače, ogibaj se zlasti ljubezni, bodisi v njenem razvijanju ali nadaljevanju in koncu. Najbolje pa storiš, največjo čast bodeš žel, ako mene spraviš na — oder, ne sicer mene in poštnega voza, pač pa sem mislil, da dramatizuješ Jurčičevega dr. Zobra.«

»Odgovorite mi prej, kaj je z Liscem in ž njo po poroki?«

»Vrag ti jaši dušo! — Ako že hočeš, da ti povem, pa naj bo! — Vidiš, Lisčevka je prav taka, kakršnih je sto in sto drugih po poroki! . . .«

Voz je močno zaropotal — zavozil je bil na kamenje. Izpred mojih oči pa je počasi ginil dr. Zober . . .

Neka roka je segla po mojem čelu, in zaslišal sem glas:

»Kaj tako stokaš in se prepiraš v sanjah? Vstani, lenoba, spodaj že čakajo lovci!«

Začuden sem odprl oči ter zagledal pri postelji svojo ženo, ki me je prišla buditi . . .

Spodaj pred hišo pa so cvilili psi ter nestrpno čakali, kdaj da odrinemo v gore. Skozi okno pa je sililo najlepše jesensko jutro. —

VII.

Brez naslova.

»Ali si že bral zadnjo številko »Zmage« ?«

Dr. Belič se je nemirno obrnil na divanu ter zazehal.

»Kaj praviš o naslovni povesti?«

»Nič!«

»Ali si jo bral?«

»Da.«

»Kaj praviš o njej?«

»Nič!«

In dr. Belič se je vnovič obrnil, zazehal ter zapalil smodčico. Gledal je v strop ter se ni zmenil za prijatelja, ki je stal ob oknu ter zrl ven na sneženo favan, po kateri se je preletala jata gladnih vran.

»Vraga, nekaj moraš vendar reči,« se obrne nestrpno adjunkt Zlatič proti njemu ter si pogladi visoko, belo čelo.

»Nič! — Toda čakaj, kdo je spisal to budalost? Ah da, podpisal se je »Srebrin«. — Ako veš, kdo je, povej mu, da sem jaz rekel, naj gre raje pometat ceste, nego da zapravlja čas s tako pisarijo!«

Malomarno je doktor spuščal dimove oblačke proti stropu ter se ni dalje brigal za Zlatiča. Ta je prebledel, zavihal si nervozno kratke črne brčice pod nosom pa dejal:

»Kaj pa, ako bi bil spisal to povest jaz?«

Belič se je dvignil kvišku. Pozorno je motril nekoliko časa Zlatiča, odložil konec cigarete ter si mel roke.

»No, potem bi bila povest dobra,« je dejal črez nekoliko časa ter zopet legel na divan. »Treba je seveda vselej vedeti, kdo da je pisal! Čestitam ti, stvar je prav dobra!«

»Aha, tako . . . tako . . .« je mrmral Zlatič.

»Da, tako,« je ponavljal za njim doktor. »Ti si že davno pri-poznan, in izključeno je, da bi mogel napisati kako budalost.«

»Saj si ravno prej rekel, da je ta spis budalost!«

»Da, da . . . ako bi ga bil spisal kdo drugi, bi bil gotovo naj-večja budalost . . . toda spisal si ga ti, prijatelj, in lahko mi veruješ, da je ženijalen, naravnost ženijalen! . . .«

In dr. Belič je bil prepričan, da govori resno, in zadovoljen je bil sam s seboj.

»Hm, čakaj,« je dejal kmalu potem in se potolkel na čelo. »Dam ti neko snov, ki jo lahko porabiš za novelo, povest, celo za roman. Toda svetujem ti že naprej, da se podpiši s pravim svojim imenom, in ako le mogoče, pripiši zraven svojega imena še — »priznan slovenski pisatelj«, in uspeh te ne more pustiti na cedilu. — Torej poslušaj:

— Tam nekje na Dolenjskem je bilo lepo dekle; recimo, da je bila samo — natararica. Kdo se zmeni za natararico? Par gostov, ki čepijo pri svojih kozarcih dan za dnem — morda je med njimi polovica »ločenih« — se še včasih poniža, da jo uščipne v bok, da ji podstavi nogo, ko hoče mimo, ali da se ji nasmehne z grandeco španskega dona. A zato zahtevajo od nje, da se jim nasmiha ne-prenéhoma, da je proti njim sam med ter da mora poslušati z naj-večjim zatajevanjem največje njih . . . no, besede nočem izreči . . . stvar se mi preveč gabi! . .

No, ta natararica je začela hujšati, lezla je v dve gubi, a njen prej polni vrat je postal hipoma tako ozek, tako tenak, da bi ga objela srednje velika moška roka. In njene male, rjave oči so gledale tako žalostno izpod lepo zaokroženih obrvi, da se ti je treslo srce v prsih. Njeni že itak drobni, beli prsti so postali prozorni in so vsak hip podrhtevali. Velike njene kite so se vlažno svetlikale ter obkrožale njen svetli tilnik, da je bil videti še ožji in neznatnejši . . .

Hm, ž njenim cvetom se je bil pred nekoliko časom oduhal nekdo izmed »ločenih« . . . Kaj se hoče, kaj ne prijatelj? . . .«

A ona je imela prijatelja.

In temu je dejala večkrat:

»Ne morem si pomagati, jaz si ne morem pomagati! Vem, da ni lep. Vem, da je neznačajnej in podlež, vem celo, da je — zver... a jaz si ne morem pomagati! In raje umrem, nego bi ga nehala ljubiti.«

In tako hudo ji je bilo, da je vselej ob takih prilikah trdo stisnila čeljusti in pesti ter zaječala:

»Oj, ubila bi ga, ubila! To zver . . . to . . .«

A solze so ji stopile vselej v oči, in takoj je pristavljala:

»A moram ga ljubiti, moram ga!« --

Dnevi so potekali za dnevi, a njo je bila samo še kost in koža. Telo je izginjalo in se sušilo, bila je samo še duša, ki je živela, samo še duša, zavita v rahlo tančico posvetnosti. Trebalo je samo še diha, in duša bi se bila osvobodila, poletela bi bila tja gori v sinje višave, kjer kraljuje večna ljubezen . . .

In osvobodila se je, poletela je . . .

Kalna od deževja in narasla je bila Krka, da je stopila čez bregove. Jesenska trava ob njej je bila umazana in povaljana, in dračje se je kopicilo po njej v velikih skupih.

In neki dan je hreščala po teh kupih stopinja ribiča Petra. V rokah je nosil veliko mrežo, ki jo je potapljal v posamezne tolmune. A ko je mrežo potopil za velik vrbov grm in jo potegnil h kraju, je ni mogel več dvigniti. In nagnil se je, da bi videl, kaj je. Tedaj pa je napel oči, prijel se za glavo ter viknil: Ježeš, Marija!

In z velikim naporom je potegnil izza grma žensko truplo. Bilo je napeto in zabreklo od vode. A usta so bila še vedno napol odprta, kakor bi bila ravnokar izpregovorila:

»Ne morem si pomagati, jaz si ne morem pomagati!«

Dr. Belič je umolknil ter se zamislil. Zlatič pa je bobnal s prsti po šipah.

Zunaj je začel naletati nov sneg.

